

3. Ладані В.О. Консолидація демократії в період системної трансформації: концептуальні засади дослідження / В.О.Ладані // Грані. - №1 (105). – 2014. – С. 69-75.
4. Мельвиль А.Ю. О траекториях посткоммунистических трансформаций / А.Ю.Мельвиль // Политические исследования. - 2004. - № 2. - С. 64-75.
5. Приймак Л. Консолидація як завершальна стадія транзиту / Людмила Приймак // Вісник Львівського університету, серія філос.-політ. студії. – Вип. 3. – 2013. – С. 130-137.
6. Терешина Е.А. Консолидация демократии в условиях трансформации политической системы общества: теоретико-методологический анализ: Дис. кандидата политических наук: 23.00.02 / Е.А.Терешина. – Казань, 2006. – 220 с.
7. Романюк О. Транзитивні демократії (про визначення характеру політичних режимів перехідних суспільств) / О. Романюк // Людина і політика. – 2004. – №2 (32). – С. 23-30.
8. Хантингтон С. Третья волна: Демократизация в конце XX века. Пер. с англ. – М.: Росспэн, 2003. – 368 с.
9. Харитоновна О.Г. Генезис демократии (Попытка реконструкции логики транзитологических моделей) / О.Г. Харитоновна // Политические исследования. -1995. - № 5. - С. 70—79.
10. Хинтба И.Р. Консолидация демократии: сущность, факторы, модели: Дис. канд. полит. наук: 23.00.02 / И.Р.Хинтба. – Москва, 2009. – 268 с.
11. Antoszewski A., Konsolidacja demokracji / A. Antoszewski // Leksykon politologii. Praca zbiorowa pod red. A.Antoszewskiego i R.Herbuta. – Wrocław: Alta. – №2. – 2003. – S. 181-182.
12. Burton M., Gunther R., Highley J., Elity a rozwój demokracji / M.Burton, R.Gunther, J.Highley // Władza i społeczeństwo: antologia tekstów z zakresu socjologii polityki / wybór i oprac. J.Szczupaczyński. – Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Scholar, 1995. – S. 15–27.
13. Dahl R. A.O demokracji / R. A. Dahl. – Kraków: Znak, 2000. – 333 s.
14. Dahl R. A., Demokracja i jej krytycy, przeł. S.Amsterdamski / R. A. Dahl. – Kraków, 1995. – 444 s.
15. Diamond L.J. Defining and Developing Democracy / Larry Jay Diamond // Diamond Larry Jay (ed.) Developing Democracy Toward Consolidation. – Baltimore: The John Hopkins University Press, 1999. – P. 1-19.
16. Karl T. L., Schmitter P. Ch., Modos de transición en America Latina, Europa del Sur y Europa del Este / T. L.Karl, P. Ch.Schmitter // Revista Internacional de Ciencias Sociales. – n° 128. – junio 1991. – P. 283-300.
17. Linz J.J., Stepan A. Problems of Democratic Transitions and Consolidation Southern Europe, South America and Post Communist Europe / Juan Jose Linz, Alfred Stepan. – Baltimore: Johns Hopkins University Press, 1996. – 504 p.
18. O'Donnell G. Illusions about Consolidation / Guillermo O'Donnell // Journal of Democracy. - Vol. 7, No. 2. - April 1996. – P. 34-51.
19. O'Donnell G., Schmitter P. Transitions from Authoritarian Rule: Tentative conclusions about uncertain democracies / Philip Schmitter, Guilermo O'Donnell. – Baltimore: Johns Hopkins University Press, 1986. – 96 p.
20. Pridham G. Dynamics of Democratization / Pridham Geoffrey. - London and New York: Continuum, 2000. – 330 p.
21. Przeworski A. Democracy and the Market, Political and Economic Reforms in Eastern Europe and Latin America / Adam Przeworski. – Cambridge: Cambridge University Press. 1991. – 208 p.
22. Rustow D. A. Transitions to Democracy – Toward a Dynamic Model / D.A.Rustow // Comparative Politics. – vol. 2, n° 3. – 1970. – P. 337-363.
23. Sekuła P. Kultura polityczna a konsolidacja demokracji / Paulina Sekuła. – Kraków: KSW im. A.F.Modrzewskiego, 2009. – 333 s.
24. Szyja B. Demokracja skonsolidowana jako efekt tranzycji. Analiza podstawowych ujęć i poglądów / B.Szyja // Wrocławskie studia politologiczne. – 2013. – nr 14. – S.166-182.
25. Szyja B. Zjawiska niepokojące na obszarze konsolidacji polskiej demokracji u schyłku pierwszej dekady XXI wieku – wybrane aspekty / B.Szyja // E-Politikon. – 2013. – nr 5. – S. 199-222.
26. Valenzuela J.S. Democratic Consolidation in Post-Transitional Settings: Notion, Process, and Facilitating Conditions / J. Samuel Valenzuela // Kellog Institute Working Paper. – 1990 (December). – No.150. – Режим доступу [11.11.2016] <http://kellogg.nd.edu/publications/workingpapers/WPS/150.pdf>.

УДК 94(477.82+438)"1991/20":331.556

Ольга Кузьмич

АДАПТІВІСТЬ ТРУДОВИХ МІГРАНТІВ З ВОЛИНИ У РЕСПУБЛІЦІ ПОЛЬЩА (1991-2008 РР.)

На основі архівних джерел та спеціальної літератури проаналізовані особливості адаптації трудових мігрантів у Польщі. Доведено, що соціальна адаптація залежала від рівня професійної підготовки, освіти, досвіду роботи, знання мови країни-реципієнта. Серед працівників регіону Волинської області легше адаптуються чоловіки, що мають середню професійну освіту, отримали досвід роботи до поїздки в Польщу, володіють польською мовою. Визначено, що більшість трудових мігрантів знаходяться поза суспільним життям Польщі.

Ключові слова: мігрант, трудова міграція, соціальна адаптація, асиміляція, інтеграція, умови праці, побут.

На основании архивных материалов и специализированной литературы был произведен анализ особенностей адаптации трудовых мигрантов в Польше. Доказано, что социальная адаптация зависела от уровня профессиональной подготовки, образования, стажа, знания языка. Среди работников волинского региона легче

адаптируются мужчины, которые имеют среднее профессиональное образование, опыт работы в Польше, знают польский язык. Обозначено, что большинство трудовых мигрантов находятся вне общественной жизни Польши.

Ключевые слова: мигрант, трудовая миграция, социальная адаптация, ассимиляция, интеграция, быт.

Based on archival sources and literature analyzed the features of the adaptation of labor migrants in Poland. Proved that social adaptation depended on the level of training, education, experience, knowledge of the language of the recipient country. Among workers in the region Volyn region easily adaptable men with secondary education, have experience to travel to Poland and have Polish. Determined that the majority of migrant workers are out of public life in Poland.

The purpose of the article is to define the features of social adaptation, cultural and spiritual life of Volyn labour migrants abroad. The article is structured around the use of general scientific, special historical and statistical methods.

Equally important is the use of special techniques such as: historical and systematic (for the theoretical understanding of international labour migration state regulation and ways of its local implementation) and comparative (to study the causes and dynamics of Volyn labor migration, determining their compliance with general tendencies). The peculiarities of migrants' adaptation in Poland have been analysed. It has been proved that social adaptation of migrants depends on the level of training, education, experience, knowledge of the recipient country language. It has been stated that among the employees of Volyn oblast those men who have obtained vocational qualifications, have had some experience to travel to Poland before labour migration and know the Polish language adapt quicker to changes. It has been determined that the majority of Volyn labour migrants stay outside the Polish social life. Social adaptation of Volyn labour migrants in Poland is a dynamic system process, the effectiveness of which depends on the interaction of the migrants with the environment and working conditions.

As labour migrants have a clear motivation of their work, the possibilities of their cultural and spiritual life are limited.

Keywords: migrant, labour migration, social adaptation, assimilation, integration, working conditions, way of life.

Дослідження трудової міграції, а отже – і проблеми соціальної адаптації, вітчизняними істориками, політологами та економістами започатковано О. Малиновською [10;11], С. Пирожковим [12], О. Хомрою [14]. Демографічні характеристики українського населення на території Польщі, зокрема і трудових мігрантів, подаються у працях дослідниці Й. Конечної [6]. Дослідниця О. Блінова піднімає важливі питання соціальної адаптації трудових мігрантів у новому для них середовищі [4]. Проблема соціальної адаптації українських трудових мігрантів порушувалась у працях польських авторів, зокрема М. Лободи, К. Ніклевіча, В. Клауса [16;17;18]. Заробітчанські міграції, на думку цих дослідників, не завжди є економічно виправданими, проте завжди призводять до суцільної європеїзації мігрантів із подальшою інтеграцією та втратою національної ідентичності. Аналізуючи праці польських учених, ми спостерігаємо певну особливість польської історіографії з питань трудової міграції. На відміну від українських, польські учені активно вивчають саме соціальний чинник трудової міграції. Окремо варто звернути увагу періодичну пресу зокрема публікації часопису «Наше слово» формують у діаспорному середовищі негативний образ поляка-працедавця, що ускладнює стосунки між українцями і поляками на ринку праці в Польщі.

Для роботи над підготовкою статті авторка використала дані соціологічного дослідження [3], що представлені у вигляді розробленої анкети для опитування трудових мігрантів, які працювали або працюють у Республіці Польща. Статистичні дані, отримані внаслідок опрацювання результатів анкет, не є результатом репрезентативного дослідження, проте вони дають змогу здійснити аналіз певних аспектів соціально-побутового і культурного життя українських трудових мігрантів у Польщі.

Одним із засобів економічного виживання громадян України стала зовнішня трудова міграція. Привабливими країнами для трудових мігрантів з України є Росія та Польща, а також Німеччина, Чехія, Італія, Португалія. Населення Волинської області віддає перевагу трудовій міграції до Росії (39,8 %), Польщі (21,4 %), Чехії (16 %) та Італії (12,9 %) [1, арк. 1–4].

Адаптація мігрантів — процес пристосування мігрантів до нового національного середовища з намаганням зберегти традиційні інститути; подолання національно-територіальних бар'єрів етнокультурної замкнутості; створення власних стратегій поведінки; задоволення потреб індивіда в іншому національному середовищі, прийняття індивідом нових соціальних і культурних ролей з метою вироблення соціальних механізмів, які дадуть змогу вижити в інонаціональному середовищі; вироблення певної комфортної поведінки із застосуванням конструктивних механізмів адаптації, що дає змогу забезпечити цілісність особистості, послабити дезадаптаційні процеси з метою гармонійного розвитку. Успішність адаптації мігрантів залежить від фізіологічних, психологічних, культурних, демографічних, соціальних, економічних та ін. факторів. Внутрішня адаптація впливає на всі структури особистості і трансформує середовище, а зовнішня — зберігає самостійність людини. Адаптація мігрантів, як правило, супроводжують психофізіологічні втрати внутрішніх ресурсів людини. Інтенсивна економічна, етнічна, трудова міграції є ознакою глобалізації, а частка іммігрантів відображає включення населення в глобалізаційні процеси. Імміграційні потоки, які прямують до розвинутих країн, зменшують частку титульних націй. Адаптація мігрантів пов'язана з явищами зіткнення і дифузії різноманітних культур.

Трудова міграція призвела до сегментації ринків праці у розвинутих країнах, виявлення секторів, зайнятих переважно мігрантами (непрестижні робочі місця з важкими умовами праці і низькою оплатою, що не потребують високої кваліфікації), і тіньових сегментів зайнятості. Проблема соціальної адаптації в суспільстві

трудоу мігрантів посідає одне з пріоритетних місць в суспільній свідомості. Руйнація базових соціальних структур стала передумовою виникнення мінливих і невизначених ситуацій. Чіткі контури соціального порядку недавнього минулого змінилися аморфними соціальними конструкціями з нестійкою структурою, з нечіткими планами і не передбачуваними наслідками як для соціуму в цілому, так і для кожної окремої людини. Соціальна адаптація розкриває передусім закономірності відносин людини і суспільства, позицію особистості щодо соціуму.

Процес соціальної адаптації має дві форми: активну (індивід прагне вплинути на середовище, змінити його, тобто активно входить у процес соціалізації) і пасивну (не взаємодіє із середовищем, не прагне змінити його, пристосовується до особистих норм, оцінок, засобів діяльності).

Соціальна адаптація – це інтеграція людини в суспільство, у процесі якої відбувається формування самосвідомості й рольової поведінки, здатності до самоконтролю й адекватних зв'язків та стосунків. Невід'ємною від соціальної адаптації є поняття психологічної адаптації, що здійснюється шляхом пристосування людини до наявних у суспільстві вимог у процесі узгодження індивідуальних цінностей і переконань та суспільних норм.

Виділяють основні форми соціальної адаптації: прогресивна – характеризується загальним підвищенням життєдіяльності індивідів; ідиоадаптація – вимушена або імпульсивна зміна сфери діяльності; регресивна – характеризується загальним зниженням енергії життєдіяльності.

З точки зору міграційних процесів виділяють три варіанти стратегій адаптації. Закрита - це компенсаційна адаптація: протидія, урівноваження, нейтралізація. Відкрита - це модифікаційна адаптація: виживання, засвоєння, освоєння. Проміжним і найбільш «вигідним» варіантом адаптації є співіснування стратегій: індивіди засвоюють знакові системи нової соціальної середовища, освоюються з її традиціями, але в побуті зберігають самобутність. Ще одним важливим внутрішнім фактором адаптації є культурний шок, який відчуває індивід на початкових етапах адаптації. Найчастіше він має негативні наслідки, які проявляються в явищах маргіналізації, аномії, різних психопатологій і форм девіантності. Але також слід звернути увагу і на його позитивну сторону хоча б для тих індивідів, у кого початковий дискомфорт веде до прийняття нових цінностей і моделей поведінки і, в кінцевому рахунку, важливий для саморозвитку та особистісного зростання.

До зовнішніх чинників належить толерантність з боку оточення в новому середовищі, яка напряму залежить від етнічних стереотипів і забобонів. Етностереотипи сприяють формуванню образу етнічного «ми», впливають на етнічні симпатії та антипатії, визначаючи установче поведінка в етно-контактній середовищі. В якості чинників зміни поведінки етнічної групи можуть виступати історичні, економічні, політичні, демографічні, релігійні, а також особливо загострили останнім часом екологічні та техногенні фактори. На процес адаптації мігрантів до нового культурного середовища істотно вплив надають проблеми, з якими їм доводиться стикатися в новому іншоетнічному оточенні. Не менш важливими, але слабо освітленими в літературі залишаються проблеми, пов'язані безпосередньо до культурної та соціокультурної адаптації.

У залежності від того, сукупність яких саме внутрішніх і зовнішніх факторів впливає на процес адаптації індивіда, міжетнічні комунікації можуть розвиватися по-різному. Міжетнічні комунікації являють собою обмін між двома або більше етнічними спільнотами матеріальними та духовними продуктами їх культурної діяльності, що здійснюється в різних формах. У вузькому сенсі - це міжособистісні відносини людей різної етнічної приналежності, які протікають у різних сферах спілкування - трудової, сімейно-побутової та інших неформальних видах взаємин. Таким чином, розгляд внутрішніх і зовнішніх чинників адаптації дозволяє пояснювати характер міжетнічних відносин, що складаються у мігрантів з іноетнічним оточенням.

В Україні на державному рівні досі слабо вивчався процес відтоку працівників за кордон, недостатнім є державний статистичний облік, а головне – немає стратегії захисту й розвитку духовно-інтелектуального ресурсу нації. Як уже зазначалося, серед причин виїзду мігрантів за кордон на першому місці – потреба реалізувати себе професійно та покращити матеріальний стан. Переважна більшість освічених людей змушені виконувати некваліфіковану, низькооплачувану роботу, аби мати більш-менш забезпечене життя, змушені погоджуватися на низьку зарплатню, жити та працювати у гірших, ніж на Батьківщині, умовах.

Праця трудових мігрантів за кордоном не завжди відповідає здобутій ними освіті, професійній підготовці, здібностям і навикам. Тому найчастіше в такій ситуації працівник почувається недооціненим. Польська дослідниця М. Лобода називає це явище недоповнення професійної ролі [16, с.54]. Воно характеризується тим, що працівник не отримує жодної інформації про свої обов'язки та моменти щодо їх виконання, крім того, його праця не відповідає професійним здібностям і не відображається на самореалізації. Праця 80 % респондентів, які взяли участь в анкетуванні, під час виїзду не була пов'язана з їх професією, тож не дивно, що здобутий практичний досвід більшість із них не використовує на Батьківщині [3].

У контексті соціальної адаптації усіх трудових мігрантів у Польщі можна умовно поділити на три категорії: перша з них – українська інтелігенція (вчителі, лікарі, люди мистецтва, навіть журналісти), які виїхали з України не для того, щоб вивчити своїх дітей, збудувати собі житло чи придбати авто, а для професійної реалізації, кар'єрного росту. Вони швидко адаптуються, їм легше вивчити чужу мову, скоріше звикають до нових обставин життя і праці, їх поступово починають цінувати на роботі, тому багато хто з них залишається за кордоном [9, с.138].

Другою групою мігрантів є наймасовіша категорія. Це переважно освічені і фахово підготовлені чоловіки. Серед них зустрічаються працівники з вищою інженерною освітою, яку вони отримали ще за часів СРСР. Мігранти цієї групи добросовісно виконують свою роботу, володіють кількома робітничими спеціальностями, тому можуть протриматися в одного працедавця протягом значного часу або повернутися на те ж місце роботи через певний час. Вони володіють мовою, мають певний рівень загальної культури. На Батьківщині вони залишили сім'ї, а отже, планують повернутися в Україну.

Третя категорія трудових мігрантів – це заробітчани переважно з села. Цій групі мігрантів притаманні інші характеристики. Представники цієї категорії важче переносять перебування за межами Батьківщини, далеко від рідної сім'ї, адже емоційно прив'язані до родини. Ці мігранти рідко залишаються надовго і майже відразу повертаються додому, оскільки не можуть або не хочуть адаптуватися до нових умов життєдіяльності. Вони зазвичай не мають професійної підготовки, отож можуть виконувати лише допоміжні й трудові види робіт. Значна кількість з них зростала у багатодітних сім'ях і має також багато дітей, тому їх перебування за кордоном може бути тільки короткотерміновим, що є характерним для мігрантів із волинського Полісся.

Більше половини мешканців Волині працевлаштовувались за кордоном за усною домовленістю з роботодавцем, без юридичного оформлення трудової угоди. Тобто вони не мали жодних юридичних гарантій щодо оплати праці, її умов, режиму праці й відпочинку, соціальних гарантій. Лише 11,6 % трудових мігрантів мали письмовий трудовий контракт із роботодавцем [8, с.4].

Негативно впливає на становище українських трудових мігрантів, зокрема й волинських, неприхильне, інколи вороже ставлення частини польського населення до українців. Упередження й неповага, породжені протистоянням, яке склалося впродовж століть, посилене в часи радянської влади державною пропагандою, яка закріплювала в очах польського суспільства негативний стереотип українця, призвели до не толерантного ставлення поляків до українців, ефекту «зверхності». Таке негативне ставлення до мігрантів у країнах-реципієнтах є звичним явищем, однак в Польщі негатив доповнився традиційно непростими відносинами між українцями та поляками.

На життя і побут українських заробітчан у Польщі звертає увагу місцеве телебачення, на шпальтах часописів з'являються дописи стосовно проблем трудових мігрантів, зокрема і з України. Так, у «Газеті виборчій» була опублікована стаття, яка називала українських заробітчан другою категорією людей в Польщі, а водночас проводила паралель з поляками в Європі, які також опинилися в скрутному становищі заробітчанської нації [18, с. 2].

Водночас б'є на сполох україномовний часопис «Наше слово», на шпальтах якого наводяться приклади становища українських мігрантів у Польщі, аналізують працевлаштування. Автор В. Васютин в статті «Українські заробітчани – злочинці чи жертви?» зауважує, що українці перетворюються на польських бізнесменів, займаючись перевізниковим бізнесом, тим самим витісняючи за його межі поляків [5, с.8]. Стаття М. Якубовича «Чи Польща потребує українських лікарів та медсестер?» розглядає мовне питання як умови працевлаштування українських фахівців [15, с.5]. Р. Крамар в дописі «Як воно нам усім у тім полоні...» говорить про те, що 50 % поляків не вбачають в українцях конкурентів, адже вони виконують роботу, на яку не погодився би поляк [7, с.4].

Турбує українських заробітчан і питання щодо тривалості робочого дня. Більшість мігрантів зазначили, що їхній день був ненормований, 40 % відзначили, що їхній трудовий день тривав понад 10 годин, і лише 15 % відповіли, що їхній робочий день не перевищує 8 годин. Більше 60 % мігрантів мали один вихідний на тиждень, 17 % мали один вихідний на місяць і 30 % не мали вихідних або відмовляються від них з метою «скоріше виконати роботу, а отже – більше заробити».

За результатами опитування, проведеного фондом імені Стефана Баторія, 21 % опитаних не погоджувалися із твердженням, що українці виконують роботу, яку не хочуть робити поляки, тим самим відбираючи робоче місце у поляка, 23 %, навпаки, вважали, що українці працюючи в Польщі, заповнювали прогалину на ринку праці [19, с.137].

Стосовно обсягів місячного прибутку, то, за даними опитування, майже половина респондентів станом на 2007 р. заробляла суму, еквівалентну 3000–5000 гривень, 9,6 % – до 1000 гривень, 3,9 % – від 1000 до 2000 гривень, 22,6 % – від 2000 до 3000 гривень, 13,1 % – 3000 гривень [3]. Оплата праці, виходячи з нелегального статусу, нижча за оплату аналогічної праці поляків. Поряд з тим, нелегальні працівники отримують значно нижчу платню. Проведене анкетування показало також і незначну відмінність в оплаті праці між українськими та польськими працівниками. Так, 83 % респондентів відповіли «так» на питання «Чи працюють разом з Вами польські робітники?». Водночас 32 % з опитаних зазначали, що поляки, на відміну від волинян, мають вищу оплату праці та кращі соціальні гарантії від роботодавців.

Акцентуючи увагу на умовах праці та побуту, ми відсторонюємося від питання трудової культури, яка, однак, має бути на першому місці. І питання не лише в культурі праці, а й в особливостях культурного та духовного життя українських трудових мігрантів у Республіці Польща, як і в інших країнах.

Зі збільшенням кількості мігрантів гостро постала проблема соціальної адаптації, а згодом – і культурної та духовної. Що стосується культурної сфери життя трудових діаспор, то вона є досить неоднозначною. Заробітчани намагаються при звичаїтися до нових норм спілкування, моделей поведінки, дотримуватися звичаїв і традицій країни-приймача. Водночас майже 86 % трудових мігрантів із Волині мали інший соціальний статус, виконували інші соціальні функції. Для того, щоб процес адаптації пройшов успішно, потрібно вирішити проблеми культурної та етнічної самоідентифікації. Якщо мігрант в результаті роботи отримує бажане, що означає, що його очікування збіглися з реальним станом речей, то процес адаптації проходить порівняно швидко.

Із поняттям культурної адаптації тісно пов'язаний і феномен етнічної ідентичності, так як міграційна поведінка може викликати порушення етнічної ідентифікації. Дослідниця О. Блінова виділяє чотири типи порушення етнічної ідентифікації [4], які виразно прослідковуються на прикладі трудових мігрантів з Волині до Республіки Польща.

Перший тип порушення етнічної самоідентифікації визначається позитивною ідентифікацією з власною етнічною групою, яка доходить до егоцентризму. Образ «ми-українці» містить у собі лише позитивні риси.

Другий тип порушення етнічної самоідентифікації характеризується негативними думками щодо власного етносу порівняно з населенням країни проживання та праці. Третій тип порушення етнічної самоідентифікації характеризується як невизначеність власної етнічної приналежності. Четвертий тип порушення етнічної самоідентифікації пов'язаний із негативними оцінками власного етносу або країни праці. І як наслідок – відчуття власної неповноцінності, що утруднює процес адаптації.

Виходячи із анкетування та усних бесід із заробітчанами, ми приходимо до висновку, що переважну більшість волинян-мігрантів можна умовно віднести до осіб другого типу порушення етнічної самоідентифікації. Такі мігранти, працюючи в Польщі, познайомилися із особливостями організації та умовами праці в польському виробництві, соціальними гарантіями працівників, оплатою праці, в результаті чого могли порівняти їх з такими ж показниками в Україні. Як наслідок, вони можуть конструктивно критикувати економічну систему в Україні, негативні риси українців як працівників, подекуди їх лінкуватість та неорганізованість.

Інший варіант розвитку спільноти мігрантів – інтеграція українців (поляків) у загальноєвропейський культурний та релігійний простір без будь-яких ознак національності та культурної спадщини власної нації.

Більшість опитаних слухають щодня українське радіо і лише 14% купують або передплачують українські газети у Польщі [3]. Прикрим є той факт, що жоден з опитаних трудових мігрантів не підтримував зв'язки з релігійними українськими організаціями в Республіці Польща. Заради справедливості варто зазначити, що українських організацій у Польщі не так і багато. Найбільшою громадською організацією є Об'єднання українців у Польщі (ОУП), що складається з десяти регіональних відділів, які згуртовують близько дев'яносто місцевих гуртків та семи самостійних гуртків [13, с. 9].

Таким чином, адаптність трудового мігранта з України в Республіці Польща залежить від рівня професійної підготовки, освіти, досвіду роботи, знання мови країни-реципієнта. Серед працівників регіону Волинської області легше адаптуються чоловіки, що мають середню професійну освіту, отримали досвід роботи до поїздки в Польщу, володіють польською мовою на побутовому рівні. Соціальна адаптація трудових мігрантів з Волині у Республіці Польща є динамічним системним процесом, ефективність якого залежить від взаємодії самих мігрантів з навколишнім середовищем, умов праці.

Джерела та література

1. Поточний архів Волинського обласного управління статистики у Волинській області, оп. 1, спр. 7. Інформація щодо трудової міграції населення по сільським, селищним, міським радам, на території яких розташовані сільські населені пункти по Волинській області станом на 1 січня 2009р., 4 арк.
2. Про правовий статус закордонних українців: Закон України від 4. 03. 2004 р. № 1582-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 25. – С. 1035–1042 (ст. 343).
3. Анкета опитування трудових мігрантів
4. Блінова О. Є. Соціально-психологічна адаптація трудових мігрантів України [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/ppp/2008_8/33%20-%20Blinova.htm
5. Васютин В. Українські заробітчани в Польщі – злочинці чи жертви? / В. Васютин // Наше слово. – 1999. – № 27 (2188). – С. 8.
6. Конечна Й. Польща – Україна: взаємний образ / Й. Конечна. – Варшава : Інститут публічних справ, 2001. – 82 с.
7. Крамар Р. «Як воно нам усім у тім полоні...» Український народ про сучасну заробітчанську неволю / Р. Крамар // Наше слово. – 2003. – № 19(2388). – С. 4.
8. Крамар Р. 30 відсотків галицьких заробітчан працюють у Польщі. Наразі... / Р. Крамар // Наше слово. – 2003. – № 8 (2377). – С. 4.
9. Нікішина М. В. Питання інтеграції мігрантів у суспільство: європейський досвід та українські реалії / М. В. Нікішина // Збірник матеріалів міжнародної наукової конференції «Міжнародна міграція та розвиток України в контексті європейської інтеграції» (Київ, 16 жовтня 2007 р.) / За заг. ред. О.С. Власюка. – К.: ПЦ «Фоліант», 2008. – С. 137–147
10. Малиновська О. А. Мігранти, міграція та Українська держава: аналіз управління зовнішніми міграціями. Монографія / Малиновська О. А. – К. : НАДУ, 2004. – 236 с.
11. Малиновська О. Україна, Європа, Міграція: міграції населення України в умовах розширення ЄС / Малиновська О. – К. : «Бланк-Прес», – 2004. – 376 с.
12. Пирожков С. Внешние трудовые миграции в Украине: социально-экономический аспект: Монография / Пирожков С., Малиновская Е., Хомра А. – К. : НИПМБ, 2003. – 134 с.
13. Почтар-Щерба Є. «Діти пограниччя» / Є. Почтар-Щерба // Наше слово. – 2000. – № 52 (2265). – С. 9.
14. Хомра О. У. Освіта, статус зайнятості, види діяльності мігрантів і емігрантів / О. У. Хомра. [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://www.niisp.gov.ua/vydanna/panorama/2001_1-2.ph
15. Якубович М. Чи Польща потребує українських лікарів і медсестер? / М. Якубович // Наше слово. – 2005. – № 34(2507). – С. 5.
16. Łoboda M. Czynniki stresogenne w organizacji / M. Łoboda. – Lublin : KUL, 1990. – 128 s.
17. Migranci na polskim rynku pracy: rzeczywistość, problemy, wyzwania / pod red. W. Klaus. – Warszawa: Stowarzyszenie Interwencji Prawnej, 2007. – 190 s.
18. Niklewicz K. Polacy? Dryga kategorii / K. Niklewicz, T. Grynkiwucz // Gazeta wyborza, Lublin. – 2009. – 16 marca. – S. 2.
19. Romuald J. Migracje zarobkowe ludności autochtonicznej z województwa opolskiego: studium ekonomicznych determinant I konsekwencji / J. Romuald. – Opole : wyd. Uniwersytet Opolski, 2003 – 292 s.